

Article history:

Received 04 April 2024

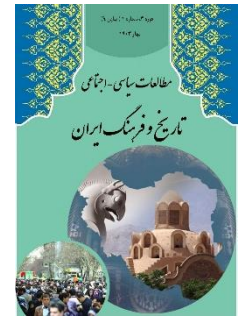
Revised 22 May 2024

Accepted 01 June 2024

Published online 15 June 2024

Journal of Social-Political Studies of Iran's
Culture and History

Volume 3, Issue 1, pp 330-346

Analysis of the Effects of Globalization on Citizenship Rights in Tehran

Ahmad. Haji Safarali¹, Abolghasem. Heidarabadi^{2*}, Ali. Rahmani Firouzjah³¹ PhD student in Economic Sociology and Development, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran² Assistant Professor, Department of Sociology, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran³ Associate Professor, Department of Sociology, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran

* Corresponding author email address: ashahin2000@yahoo.com

Article Info

A B S T R A C T

Article type:

Original Research

How to cite this article:

Haji Safarali, A., Heidarabadi, A., & Rahmani Firouzjah, A. (2024). Analysis of the Effects of Globalization on Citizenship Rights in Tehran. *Journal of Social-Political Studies of Iran's Culture and History*, 3(1), 330-346.

© 2024 the authors. Published by Iran-Mehr: The Institute for Social Study and Research. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

The purpose of this article is to examine the effects of globalization on citizenship rights in the city of Tehran. Citizenship rights are one of the major indicators of civil society, which are influenced by various factors, including globalization. For this purpose, Marshall's and Anthony Giddens' theories were used as the theoretical framework. The research method is a survey, and the statistical population consists of individuals aged 20 years and older in the city of Tehran. The sampling method is multi-stage cluster sampling proportional to the population size of each of the 22 districts of Tehran, and the sample size, according to the Morgan table, is 384 people. The data collection tool is a researcher-made questionnaire. The data analysis method involves Pearson correlation coefficient and regression analysis using SPSS software. Face validity was used to assess validity, and the measurement tool demonstrated adequate reliability, with the reliability of the citizenship rights variable being 0.876 and globalization being 0.823. The research findings showed that the average level of citizenship rights among individuals was relatively high, with a mean of 3.14. Approximately 36.6% rated their citizenship rights as low, about 26.1% as moderate, and around 37.3% as high. There is a significant, positive, and direct relationship between the level of globalization and citizenship rights ($r = 0.378$). This means that as the attitude towards globalization becomes more positive, the level of citizenship rights increases. The social dimension of globalization has the highest correlation with citizenship rights ($r = 0.378$), while the economic dimension has the lowest ($r = 0.238$). Globalization and its four dimensions (social, cultural, economic, and political) explain and predict about 19.5% of the variance and changes in citizenship rights. The conclusion is that in order to increase the level of citizenship rights, significant attention must be paid to globalization and its dimensions, particularly the social dimension of globalization.

Keywords: *Citizenship Rights, Globalization, Civil Rights, Social Rights, Tehran.*

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Globalization has emerged as a dominant force in shaping contemporary society, influencing various aspects of life, including the rights of citizens. The concept of citizenship rights, encompassing civil, political, social, and economic dimensions, is a critical indicator of civil society's health (Giddens, 1999). This study explores the impact of globalization on citizenship rights within the context of Tehran, Iran, a metropolis experiencing rapid social and economic changes due to global influences. The theoretical framework is grounded in the theories of T.H. Marshall and Anthony Giddens, who have extensively discussed citizenship and globalization respectively. The primary objective of this research is to analyze how different dimensions of globalization—social, cultural, economic, and political—affect the perception and reality of citizenship rights among Tehran's residents.

Methods and Materials

The research employs a survey methodology to gather data from a representative sample of Tehran's population, specifically targeting individuals aged 20 years and older. The sampling technique used is multi-stage cluster sampling, which ensures a proportionate representation of respondents from each of Tehran's 22 districts. The sample size, determined using the Morgan table, is 384 participants. Data collection was conducted through a researcher-developed questionnaire, designed to measure various aspects of globalization and citizenship rights. The reliability of the questionnaire was confirmed with Cronbach's alpha coefficients of 0.876 for the citizenship rights variable and 0.823 for the globalization variable. Data analysis involved the use of Pearson correlation coefficients and regression analysis, executed using SPSS software. The study's validity was assessed through face validity, ensuring that the questionnaire adequately covered the constructs of interest.

Findings

The study's findings indicate that the average level of citizenship rights among Tehran's residents is relatively high, with a mean score of 3.14 on a Likert scale. However, there is considerable variation among respondents, with 36.6% reporting low levels of citizenship rights, 26.1% moderate, and 37.3% high. A significant positive correlation was found between globalization and citizenship rights ($r = 0.378$), suggesting that as attitudes towards globalization become more favorable, the perceived level of citizenship rights increases. Among the dimensions of globalization, the social dimension showed the strongest correlation with citizenship rights ($r = 0.378$), while the economic dimension had the weakest correlation ($r = 0.238$). The regression analysis revealed that globalization and its four dimensions collectively explain 19.5% of the variance in citizenship rights, highlighting the substantial impact of globalization on how citizens perceive their rights.

Discussion and Conclusion

The findings align with previous research suggesting that globalization plays a critical role in shaping citizenship rights. As globalization intensifies, particularly in the social domain, citizens become more aware of their rights and are more likely to assert them. This is consistent with the prior studies (Alem Tabrizi et al., 2021; Jafari & Manouchehri, 2014; Qureshi et al., 2023; Seifi Atashgah, 2018; Tayefe Parchlo et al., 2023; Turkman, 2018) and the theories of Marshall, who emphasized the evolution of citizenship

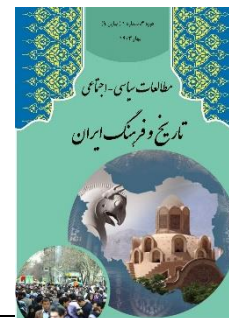
rights, and Giddens, who highlighted the deepening of social relations across vast distances as a defining characteristic of globalization (Giddens, 2005). The strong correlation between the social dimension of globalization and citizenship rights suggests that increased social interaction and exposure to global norms and values can enhance citizens' awareness and exercise of their rights.

The weaker correlation observed between the economic dimension of globalization and citizenship rights may be attributed to the uneven distribution of economic benefits across different segments of society. While globalization can bring economic growth and opportunities, it can also exacerbate inequalities, which may limit certain groups' ability to fully enjoy their citizenship rights. This finding is consistent with the work of scholars such as Wallerstein, who argued that the global capitalist economy tends to perpetuate inequalities that undermine the social fabric of societies (Giddens, 2005; Owen, 2007).

Moreover, the study highlights the importance of considering the multifaceted nature of globalization when assessing its impact on citizenship rights. The cultural and political dimensions of globalization also play significant roles, albeit to a lesser extent than the social dimension. The cultural dimension, characterized by the spread of global media and the exchange of cultural practices, can influence citizens' perceptions of their rights by exposing them to new ideas and values. Similarly, the political dimension, involving the diffusion of democratic ideals and practices, can strengthen the institutional frameworks that support citizenship rights.

The research underscores the complex relationship between globalization and citizenship rights in Tehran. While globalization generally has a positive impact on citizens' perceptions of their rights, this impact is not uniform across all dimensions of globalization. The social dimension of globalization emerges as the most influential, suggesting that efforts to enhance citizenship rights should focus on fostering social integration and intercultural dialogue. Policymakers should also be mindful of the potential inequalities that the economic dimension of globalization can exacerbate and take steps to ensure that the benefits of globalization are more evenly distributed. The study contributes to the broader discourse on globalization and citizenship by providing empirical evidence from a non-Western context, highlighting the universal relevance of these issues.

In summary, the findings of this study suggest that globalization, particularly its social aspect, plays a significant role in shaping the rights of citizens in Tehran. As the world becomes increasingly interconnected, the influence of global norms and values on local citizenship practices will likely continue to grow, making it imperative for policymakers to address the challenges and opportunities that globalization presents. This research provides a foundation for further studies exploring the nuanced impacts of globalization on citizenship rights in different cultural and socio-economic contexts.

تحلیل اثرات جهانی شدن بر حقوق شهروندی در تهران

احمد حاجی صفرعلی^۱، ابوالقاسم حیدرآبادی^{۲*}، علی رحمانی فیروزجاه^۳

۱. دانشجوی دکتری جامعه شناسی و توسعه اقتصادی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران

۲. استادیار، گروه جامعه شناسی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران

۳. دانشیار، گروه جامعه شناسی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران

*ایمیل نویسنده مسئول: ashahin2000@yahoo.com

چکیده

اطلاعات مقاله

نوع مقاله

پژوهشی اصیل

نحوه استناد به این مقاله:

حاجی صفرعلی، احمد، حیدرآبادی، ابوالقاسم، و رحمانی فیروز جاه، علی. (۱۴۰۳). تحلیل اثرات جهانی شدن بر حقوق شهروندی در تهران. *مطالعات سیاسی-اجتماعی تاریخ و فرهنگ ایران*، ۳(۱)، ۳۴۶-۳۳۰.

© ۱۴۰۳ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

هدف از این مقاله بررسی اثرات جهانی شدن بر حقوق شهروندی در شهر تهران است. حقوق شهروندی یکی از شاخص‌های عمده جامعه مدنی است که متأثر از عوامل مختلفی از جمله جهانی شدن می‌باشد. بدین منظور از نظریه مارشال و آنتونی گیدنز به عنوان چارچوب تئوریک استفاده شد. روش تحقیق، پیمایشی بوده و جامعه آماری افراد ۲۰ ساله و بالاتر شهر تهران هستند. شیوه نمونه‌گیری، خوشه‌ای چندمرحله‌ای متناسب با حجم جمعیت هر یک از مناطق ۲۲ گانه تهران است و حجم نمونه طبق جدول مورگان ۳۸۴ نفر می‌باشد. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته است. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها، ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون با استفاده از نرم‌افزار SPSS است. از اعتبار صوری جهت سنجش اعتبار استفاده شد و ابزار اندازه‌گیری از پایایی لازم برخوردار است و پایایی متغیر حقوق شهروندی ۰/۸۷۶ و جهانی شدن ۰/۸۲۳ است. یافته‌های پژوهش نشان داد که میانگین حقوق شهروندی در بین افراد نسبتاً بالا بوده و میانگین آن برابر با ۳/۱۴ است. حدود ۳۶/۶ درصد میزان حقوق شهروندی‌شان را در حد پایین می‌دانند. حدود ۲۶/۱ درصد در حد متوسط و حدود ۳۷/۳ درصد نیز میزان حقوق شهروندی را در حد بالا می‌دانند. بین میزان جهانی شدن و حقوق شهروندی رابطه معنادار مثبت و مستقیم ($r=0/378$) وجود دارد. یعنی هر چه نگرش به جهانی شدن مثبت‌تر شود، میزان حقوق شهروندی افزایش می‌یابد. مولفه بعد اجتماعی جهانی شدن با ضریب ۰/۳۷۸ و مولفه بعد اقتصادی با ضریب ۰/۲۳۸ به ترتیب بیشترین و کمترین همبستگی را با حقوق شهروندی داشته‌اند. جهانی شدن و ابعاد چهارگانه آن (اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی) حدود ۱۹/۵ درصد از واریانس و تغییرات حقوق شهروندی را تبیین و پیش‌بینی می‌کنند. نتیجه این که برای افزایش در میزان حقوق شهروندی بایستی به جهانی شدن و ابعاد آن خصوصاً بعد اجتماعی جهانی شدن توجه شایانی نمود.

کلیدواژگان: حقوق شهروندی، جهانی شدن، حقوق مدنی، حقوق اجتماعی، تهران.

حقوق شهروندی^۱ از موضوعاتی است که در سال‌های اخیر توجه زیادی به آن شده است. حقوق شهروندی، مجموعه حقوقی است که افراد به اعتبار موقعیت شهروندی خود دارا می‌شوند. این حقوق، فطری و طبیعی هستند و به طور کلی شامل حقوق مدنی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است. حقوق شهروندی جزء لاینفک جامعه مدنی و مبانی تشکیل دهنده آن به شمار می‌رود، چرا که امکان مشارکت داوطلبانه همه افراد را در تمام عرصه‌های اجتماعی فراهم می‌سازد. بنابراین، در گذر از جوامع سنتی به مدرن‌تیرانی در جهت تحقق حقوق شهروندی در سطوح فردی و ساختاری پدید می‌آید. با حوادثی که در نظام جهانی به وقوع پیوسته، مانند گسترش ارتباطات، جهانی شدن^۲، چند فرهنگ‌گرایی، کشورها از جمله ایران تحت تاثیر نظریه‌ها و دیدگاه‌های جدید در ارتباط با شهروندی قرار گرفته و این امر ضرورت پژوهش در مورد حقوق شهروندی را بیشتر می‌کند. پدیده پرشتاب جهانی شدن، سبب شده بسیاری از تصمیم‌گیری‌ها، واکنش‌ها و سنجش‌ها در سطح جهانی و با توجه یا دخالت عوامل فرا ملی اتخاذ شوند و نوعی جهان‌شهر اخلاقی مبتنی بر حقوق بشر در کانون توجه باشد. در این پارادایم نوظهور، ناگزیر بازیگرانی متفاوت از دولت‌ها نیز در سطح بین‌المللی ایفای نقش می‌کنند که در پی تحقق جهت‌گیری‌های جدید هستند (Ameli, 2001). از آنجا که جهانی شدن و دین از طرفی در فرازمانی و فرامکانی بودن اشتراک دارند و از طرف دیگر شهروندی معرف نوعی التزام به قوانین مدنی و تعلقات سیاسی، فرهنگی و اجتماعی است که مرز جغرافیایی و سیاسی، در محدوده یک کشور، دارد و بر ضوابط حقوقی دولت ملت تاکید می‌کند، احتمال دارد نوعی چالش بین جهانی شدن، دین و شهروندی در جامعه معاصر وجود داشته باشد (Ameli, 2001). با توجه به حساسیت و حمایت نهادهای ترویج حقوق بشر در دهه‌های اخیر، افزایش ارتباطات افرادی در جامعه جهانی که خواهان تحقق حقوق شهروندی در محیط اجتماعی خود هستند و با عنایت به اهمیت منشور حقوق شهروندی که هم‌اکنون به عنوان موضوعی مهم در ایران تلقی می‌گردد، ایجاد نهادی برای گسترش فرهنگ حقوق شهروندی و حمایت حقوقی از آن در یک وزارتخانه مجزا تحت عنوان «وزارتخانه حقوق شهروندی» و با عنایت به اصل ۱۳۳ قانون اساسی می‌تواند مورد بررسی قرار می‌گیرد (Shafiei, 2020).

در گذر تاریخ، شهروندی شاخص‌ها و مؤلفه‌های متعددی را به خود گرفته است. اضافه شدن مؤلفه‌هایی چون شفافیت، پاسخ‌گویی، مسئولیت‌پذیری و مشارکت‌جویی در حکمرانی خوب، شهروندی را نیز متعاقباً با این مسائل مواجه و روبه‌رو ساخته است. یکی از مهم‌ترین تأثیرات فکری از دهه ۱۹۷۰ میلادی به بعد، تأثیر جهانی شدن بر مدل شهروندی و شکل‌گیری مفهوم تازه‌ای بنام شهروند جهانی است. به‌گونه‌ای که اکنون مباحث بسیاری در خصوص شهروندی جهانی و پیروی از استانداردهای جهانی در این مدل از شهروندی وجود دارد (Rahmati, 2019). به نظر مارتین آلبرو: «جهانی شدن، به همه جریان‌های اطلاق می‌شود که با آن همه مردم جهان در یک جامعه جهانی در حال تعامل هستند». به نظر آنتونی گیدنز «جهانی شدن یعنی عمیق شدن روابط اجتماعی در سطح وسیع به طوری که فاصله‌ها نامحسوس شوند و بتوان علت وقوع یک حادثه در یک محل را در منطقه‌ای کاملاً مجزا و دور، جستجو کرد». به نظر یان آرت شولت: «جهانی شدن، روندی است که در آن روابط اجتماعی دارای ماهیت بدون مرز و فاصله می‌شوند. بنابراین همه انسان‌ها، در یک جهان در حال تعامل هستند» (Shokouri, 2010). جهانی شدن برای انسان امروزی، به صورت یک واقعیت غیرقابل انکار درآمده است و به دنبال آن، مفهوم «شهروند جهانی» طرح گردیده که متعاقب آن، آموزش مباحث جهانی و آموزش‌های شهروندی جهانی، هم در بین مباحث درسی و آموزش رسمی کشورها و هم در آموزش‌های غیررسمی مطرح شده است (Keshavarz, 2011). آموزش حقوق شهروندی از نگاه آلون تافلر در عصر جهانی شدن این است که آموزش و پرورش باید با تاکید بر ضرورت‌های جامعه بشری افراد شهروند خود را به عنوان تکنوکرات و فن‌سالار تربیت کند

1. citizenship rights
2. globalization

تا بتواند خدمات حرفه‌ای را بر حسب نیازهای اقتصادی و صنعتی عرضه کند. جهانی شدن افزایش شمار پیوندها و ارتباطات متقابلی است که از دولت‌ها (و در نتیجه فراتر از جوامع) دامن می‌گستراند و نظام جدید جهانی را می‌سازد (Held et al., 2009). در واژه جهانی شدن با فرایند «شدن» سروکار داریم؛ فرایندی که بسیاری از پدیده‌ها را دستخوش تغییر، تبدیل و تأثیرپذیری کرده است (Burbach, 2009). بنابراین با وجود جهانی شدن، نیاز و ضرورت و اهمیت حقوق شهروندی جهانی دو چندان می‌شود.

حقوق شهروندی شامل مولفه‌هایی همچون آزادی شهروندان در بیان عقیده، تصمیم‌گیری در سرئوشت فردی و اجتماعی، تابعیت، حقوق اقتصادی، مشارکت اجتماعی سیاسی، حق داشتن سلامت، امنیت، مسکن و غیره می‌باشد. شهروندان، بایستی از حقوق شهروندی خود و عواملی که در این زمینه اثرگذار هستند، آگاهی داشته باشند. اما این آگاهی خصوصاً در بین زنان و مردان از میزان بالایی برخوردار نیست. نتایج برخی تحقیقات (Ahmadi & Alipour, 2018) نشان می‌دهد که میزان آگاهی از حقوق شهروندی در بین افراد جامعه پایین است. میزان برخوردار و پایبندی آن در جوامع به ویژه برخوردار و زنان از حقوق شهروندی نماینگر عاملیت و فعال بودن شهروند در جهانی فارغ از نابرابری‌های انسانی و بهره‌مندی همگانی از امکانات پیش‌رو است. لذا باید دید که آیا اثرات جهانی شدن و ابعاد آن بر حقوق شهروندی در بین مناطق ۲۲ گانه شهر تهران چگونه است؟

پیشینه پژوهش

قرشی و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله چالش جهانی شدن برای نظریه حقوق شهروندی در گفتمان انقلاب اسلامی و قوه قضاییه جمهوری اسلامی ایران به این نتیجه رسیدند که جهانی شدن با توجه به نظریه حقوق شهروندی چالشهایی برای گفتمان انقلاب اسلامی و قوه قضاییه ایجاد می‌کند. ایران نیز در امواج جهانی شدن قرار دارد و این پدیده بر مسائل شهروندی اثر گذشته و برای قوه قضاییه و گفتمان انقلاب اسلامی چالشهایی را ایجاد می‌کند. نتایج نشان داده است که قوه قضاییه بایستی برای مقابله با چالشهای برآمده از جهانی شدن در حوزه حقوق شهروندی تعامل منعطف‌تری با بسترهای اجتماعی‌اش داشته باشد و با اتکای بر ظرفیت فقه پویای شیعه این امور مستحدثه را حل و فصل کند (Qureshi et al., 2023). طایفه پارچلو و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله شهروندی جهانی: حرکت به سوی حقوق جهانی، نشان می‌دهد که امروزه متأثر از جهانی شدن، مفهوم شهروندی نیز به موازات ظهور جامعه مدنی جهانی دچار تحول شده است. این روند زمینه شکل‌گیری شهروند جهانی را فراهم کرده است که از رهگذر آن اشخاص بدون در نظر گرفتن هویت‌شان به عنوان اتباع دولت‌های خاص، فراتر از قلمرو سیاسی اجتماعات ملی، ایفای نقش می‌کنند. براساس این ایده ترکیبی از نظام‌های پیشرفته، رشد بازارهای جهانی و حوزه عمل گسترده شرکت‌های چندملیتی به طور پیوسته در حال فرسایش مرزهایی هستند که در گذشته عضویت اجتماعی را تعریف نموده اند، بطوری که مرزهای مادی و روانی که باعث اهمیت شهروندی در مدرنیته حقوقی شده بودند را کم رنگ ساخته است (Tayefe Parchlo et al., 2023).

عالم تبریز و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله با عنوان مفهوم رفتار شهروندی در فرآیند جهانی شدن، معتقدند که جهانی شدن بر کلیه مفاهیم موجود در جوامع تأثیر گذار بوده است، به گونه‌ای که همه آنها در تقابل با جهانی شدن، به جرح و تعدیل ارزش‌ها و معانی و مفاهیم موجود در خود پرداخته و در جهت بسط یا بازتعریف آن اقدام نموده‌اند. نیازهای بشری به گونه‌ای است که امروزه بدون داشتن ارتباطات بین‌المللی و توسعه روابط در بستر رفتارها و اخلاقیات پذیرفته شده در کل جهان امکان پذیر نمی‌باشد. یکی از این مفاهیم، مفهوم رفتار شهروندی می‌باشد که امروزه با عنوان رفتار شهروندی جهانی تکامل یافته است (Alem Tabrizi et al., 2021). بهرامی و همکاران (۱۳۹۸) در تحقیقی با عنوان بررسی میزان آگاهی از حقوق شهروندی و عوامل مرتبط با آن (مورد مطالعه: شهروندان استان لرستان) نشان می‌دهد که میانگین نمرات آگاهی از حقوق شهروندی در بین زنان و مردان تفاوت معناداری وجود ندارد. نتایج آزمون همبستگی پیرسون، تأثیر مثبت و متوسط

متغیر پایگاه اقتصادی اجتماعی، تأثیر منفی و متوسط متغیرهای گرایش به تعلقات قومی - طایفه‌ای، پنداشت از عملکرد نظام سیاسی، احساس امنیت اقتصادی با آگاهی از حقوق شهروندی و عدم تأیید رابطه بین متغیرهای هویت اجتماعی، اعتماد اجتماعی و میزان استفاده از رسانه‌های جمعی با آگاهی از حقوق شهروندی را نشان می‌دهد (Bahrami et al., 2019). ترکمن (۱۳۹۷) در رساله خود به بررسی عوامل اجتماعی موثر بر آگاهی زنان از حقوق شهروندی (مطالعه موردی: زنان بالای ۲۰ سال شهری) پرداخت. هدف این تحقیق، بررسی عوامل اجتماعی موثر بر آگاهی زنان از حقوق شهروندی می‌باشد. این پژوهش با توجه به ماهیت توصیفی-همبستگی می‌باشد. جامعه آماری کلیه زنان بالای ۲۰ سال شهری می‌باشد که با توجه به فرمول کوکران حجم نمونه برابر با ۳۸۴ نفر نمونه آماری تعیین شدند. این تحقیق با استفاده از روش پیمایشی انجام گرفت. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته است. پایایی پرسشنامه توسط آلفای کرونباخ برای تمامی ابعاد پرسشنامه بالاتر از ۰/۷ بدست آمد که قابل قبول می‌باشد. نتیجه این که بین متغیرهای سن، تحصیلات، نگرش به جهانی شدن، سرمایه اجتماعی، ابزارها و رسانه‌های ارتباطی و اطلاعاتی و پایگاه اقتصادی-اجتماعی با آگاهی از حقوق شهروندی رابطه معناداری وجود دارد که بیشترین و قوی‌ترین تأثیر بر آگاهی از حقوق شهروندی، می‌توان به تأثیر مستقیم متغیرهای نگرش به جهانی شدن (۰/۵۲۸)، سرمایه اجتماعی (۰/۴۵۸)، ابزارها و رسانه‌های ارتباطی و اطلاعاتی (۰/۴۳۳)، پایگاه اقتصادی-اجتماعی (۰/۳۷۳)، اشاره نمود (Turkman, 2018).

سیفی آتشکاه (۱۳۹۷) در مقاله با عنوان فرآیند جهانی شدن و حقوق شهروندی، معتقد است که جهانی شدن فرآیندی اجتناب ناپذیر است که به منزله بین‌المللی شدن و از بین بردن مرزهای جغرافیائی است. متفکران و اندیشمندان کشورهای گوناگون هر یک به گونه‌ای درباره جهانی شدن سخن می‌گویند و در مورد آن اتفاق نظر چندانی وجود ندارد. امروزه، جهانی شدن به عنوان آشکارترین روندها در همگرایی کشورهاست که مهمترین بعد آن، بعد اقتصادی است. از سوی دیگر در حال حاضر حقوق شهروندی از مباحث مهم حقوقی، هم در سطح داخلی و هم در سطح بین‌المللی می‌باشد. در این بین قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران توجه به سزایی را معطوف به حقوق شهروندی می‌کند و تفاوت قومیت، نژاد و زبان را در برخورداری از این حق لحاظ نمی‌کند. در این مقاله تلاش بر این است که با توصیف و تحلیل جهانی شدن و تاثیرات آن بر حقوق شهروندی، ضمن تعریف جامع و کامل از مفهوم جهانی شدن، چالش‌های جهانی شدن و نیز پیامدهای مثبت و منفی آن در ارتباط با حقوق شهروندی مورد بررسی قرار گیرد. شواهد موجود حاکی از تأثیر مثبت جهانی شدن بر حقوق شهروندی است (Seifi, 2018).

جعفری و منوچهری (۱۳۹۴) در تحقیقی با عنوان تأثیر جهانی شدن بر حقوق شهروندی در ایران، معتقد است که قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، توجه خاصی به حقوق شهروندی می‌کند، به طوری که رنگ، نژاد و زبان را موجب تفاوت در برخورداری از این حق نمی‌داند و دولت را نیز موظف به رعایت حقوق همه شهروندان می‌کند. از سوی دیگر، جهانی شدن، یا جهانی سازی، به صورت مختلف بر وجوه گوناگون زندگی ملت‌ها تأثیرگذار بوده است. یکی از قلمروهای تأثیرپذیری از جهانی شدن، حقوق شهروندی است. نتیجه این است که جهانی شدن با «حقوق مردمی - مشارکتی» در ایران نسبت تضعیف کننده داشته است، ولی با حقوق سیاسی و اجتماعی در عین حال نسبت تقویت کننده و تضعیف کننده داشته است (Jafari & Manouchehri, 2014).

راینو و کومار^۱ (۲۰۲۳) در مقاله با عنوان جهانی شدن از طریق شهروندی جهانی و حق مهاجرت معتقدند که ایده واقعی جهانی شدن تنها زمانی محقق می‌شود که به نژاد، سطح مهارت‌ها، وابستگی سیاسی یا سود اقتصادی مرتبط نباشد و بتواند به حرکت رو به بالا ساختار اجتماعی فقرا بیفزاید. در جهان جهانی شده باید توزیع عادلانه و سریع مزایای توسعه مدرن وجود داشته باشد. در غیر این صورت شهروندان جهانی جهان باید به دنبال جایگزین باشند (Raina & Kumar, 2023).

1. Raina, Kumar

سونجا ازمرلی^۱ (۲۰۱۰) در پژوهش خود با عنوان سرمایه اجتماعی و هنجارهای شهروندی: رابطه‌ای مبهم؟ به این نتیجه رسید که با وجود رابطه مثبت ابعاد سرمایه اجتماعی بر هنجارهای مشارکت و شهروندی اجتماعی، رابطه اعتماد و هنجارهای نظم اجتماعی و استقلال فردی پیچیده‌تر بوده است (Ezmerli, 2010).

پیتر کوتزیان^۲ (۲۰۰۹) در پژوهشی با عنوان هنجارهای شهروندی: کاوشی در عوامل تعیین‌کننده هنجارها در سطوح سیستمی و فردی چنین نتایجی گرفت، هنجارهای شهروندی (انسجام اجتماعی، وظیفه مدنی و درگیری مدنی) به دلیل تأثیر جدی آنها بر یکپارچگی اجتماعی و عملکرد دموکراسی باید به عنوان بایسته اجتماعی دموکراسی دیده شوند، وی به سراغ بررسی عواملی رفته است که در اهمیت یافتن هنجارها برای افراد جامعه نقش داشته‌اند. متغیرهای مستقل تأثیرات یکسانی به لحاظ تجربی، بر سه دسته هنجاری نداشته‌اند و هر کدام تأثیرات مثبت و منفی متفاوتی روی هر دسته داشته‌اند (Katzian, 2009). برون و کریستینسن (۲۰۰۹) در پژوهشی با عنوان «سیاست-گذاری‌های شهری و حق نسبت به شهر: حقوق وظایف و شهروندی» معتقدند شهروندی شهری شامل تمام افرادی است که فارغ از بومی بودن، بومی نبودن و اختلاف‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی، زبانی، تاریخی، ساکن شهر هستند. حس تعلق به شهر و مسئولیت در برابر آن؛ داشتن حق و مسئولیت متقابل نسبت به هم و به شهر شورای شهر و شهرداری؛ داشتن هویت مشترک شهری از محل زندگی به عنوان محور تمام فعالیت‌ها و مسئولیت‌ها و مشارکت جدی در تمام صحنه‌های زندگی شهری است (Brown & Kristiansen, 2009). کافه و لیه^۳ (۲۰۰۹) در پژوهش خود با عنوان هنجارهای شهروندی در اروپای شرقی معتقد بودند که عموماً در پژوهش‌های اجتماعی، شهروندان اروپای شرقی سطح پایین‌تری از درگیری سیاسی مدنی را نسبت به اروپای غربی و آمریکا نشان داده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که شهروندان جمهوری چک، کمترین اهمیت را برای هر دو دسته هنجارها قائل بودند. شهروندان مجارستانی، تصویری سنتی از شهروندی داشته‌اند که مبتنی بر بعد وظیفه شهروندی بوده است. شهروندان اسلونی تصویری مدرن‌تر و بیشتر معطوف به درگیری شهروندی داشته‌اند و نهایتاً در نگاه شهروندان لهستانی هر دو جنبه دارای اهمیت بوده است (Coffe & Van der Lippe, 2009).

مبانی نظری

مارشال اولین کسی بود که به طبقه‌بندی حقوق شهروندی پرداخت و چارچوبی برای تبیین و توضیح این حقوق بدست داد. او حقوق شهروندی را به سه طبقه حقوق قانونی یا مدنی، حقوق سیاسی و حقوق اجتماعی تقسیم کرد (Shiani & Fatemi, 2009). مارشال معتقد است که این حقوق در طی یک دوره ۲۵۰ ساله از سوی دولت لیبرال و خیرخواه به شهروندان اعطا شده است و دارای توالی زمانی می‌باشند. به این ترتیب که اول حقوق مدنی، بعد حقوق سیاسی و نهایتاً حقوق اجتماعی شکل گرفته و گسترش پیدا کردند. مارشال بر آن بود که شهروندی در رژیم‌های دموکراتیک با گذشت زمان رشد می‌یابد. چنان‌که سرانجام سه بعد مشخصی پیدا می‌کند که او آن‌ها را بعد مدنی، بعد سیاسی و بعد اجتماعی می‌نامد. او این فرآیند را فرآیندی تکاملی می‌دانست و این دیدگاه تکامل مرحله‌ای با دیدگاه تکاملی خود پارسونز درباره دگرگونی اجتماعی هماهنگ بود.

ترنر دراندیشه‌های خود مفهوم شهروندی و آموزش‌های که باید به افراد در این زمینه داده شود در قالب چهار مولفه؛ شکل اجتماعی شهروندی، قلمرو اجتماعی شهروندی، گونه اجتماعی شهروندی و محتوای اجتماعی شهروندی. شهروندی را می‌توان مجموعه‌ای از کردارهای اجتماعی (حقوقی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی) دانست که بر اساس آن یک فرد را به عنوان عضو توانمند جامعه تعریف می‌کند و در نتیجه

¹Sonja Ezmerli

²Peter Katzian

³Coffe & Van der Lippe

جریان منابع را برای افراد و گروه‌های اجتماعی شکل می‌دهد. کشمکش و تضاد، قوه محرک روابط انسانی است و توزیع نابرابر منابع ارزشمند؛ مانند پول، قدرت، حیثیت و فرصت‌های شغلی، باعث ایجاد تضاد و سبب بروز جرائم، آشوب‌ها، اعتراضات و نهضت‌های اجتماعی می‌شود. ترنر تعریف جامعه شناختی شهروندی بر مبنای کردارهای اجتماعی در نهایت مفهوم شهروندی را به عنوان یک شکل جامعه‌شناختی ناب از مفهوم حقوقی سیاسی شهروندی متمایز می‌سازد (Valipour, 2024).

منظور از پدیده جهانی شدن شکل‌گیری شبکه گسترده جهانی برای مبادله اطلاعات است. بر اثر انقلاب اطلاعات، جهان به راستی به یک گوی، یعنی به همان دهکده جهان تبدیل شده است. آنتونی گیدنز معتقد است که جهانی شدن در واقع فراگیر شدن خصوصیات ذاتی مدرنیته و تجدد است با گسترش وسایل ارتباطی و ناتوانی مرزها و حاکمیت‌های ملی در کنترل رسانه‌های بین‌المللی در تمامی نقاط جهان منتشر می‌شود، به گونه‌ای که اندک اندک کل مردم جهان دارای فرهنگ مشترک- که از مدرنیته حاصل می‌شود- می‌گردند. گسترش جهانی تجدد (مدرنیته) را باید بر حسب ارتباط فزاینده بین اوضاع و احوال جوامع دوردست و تغییرپذیری مزمین شرایط و تعهدات محلی مورد توجه قرار داد. (Giddens, 1999). آنتونی گیدنز، بر نقش مدرنیزاسیون و غربی شدن به عنوان عوامل اصلی یکپارچه‌سازی تاکید می‌ورزد. قدرت اقتصادی، سیاسی و نظامی که به غرب چیره‌گی بخشید و بر تلفیق چهار بعد نهایی مدرنیته استوار است دیگر به صورت چندان مشخصی، کشورهای غربی را از کشورهای دیگر متمایز نمی‌سازد، این فراگرد را می‌توان جهانی شدن نامید (Giddens, 1999).

والرشتاین نیروی محرکه اصلی جهانی شدن را "اقتصاد جهانی سرمایه داری" می‌داند. مفهوم محوری نظریه والرشتاین درباره جهانی شدن نظام اجتماعی است. آنچه به یک نظام اجتماعی شکل و ماهیت می‌بخشد وجود یک تقسیم کار در درون آن است. این تقسیم کار هم تداوم حیات نظام را تضمین می‌کند و هم وابستگی متقابل اجزای تشکیل دهنده آن را سبب می‌شود. به بیان دیگر تقسیم کار درون نظام اجتماعی به گونه‌ای است که بخش‌ها و حوزه‌های گوناگون درون آن برای تامین تدریجی و پایداری نیازهای خود ناگزیر از تعادل اقتصادی با یکدیگر هستند. از دیدگاه وی، اقتصادهای جهانی، نوعی از نظام‌های اجتماعی هستند که در چارچوب آن‌ها چندین دولت سیاسی دارای فرهنگ‌های متمایز (دولت ملت)، به واسطه یک نظام اقتصادی مشترک ادغام می‌شوند. نظام اجتماعی است که گستره جهانی پیدا می‌کند. منطق حاکم بر این نظام به تدریج سرتاسر جهان را به مکانی برای انباشت بی پایان سرمایه تبدیل می‌کند و نوعی تقسیم کار جهانی پدید می‌آورد.

رولن رابرتسون می‌گوید تحت تأثیر فناوری ارتباطی و ماهیت نظام سرمایه داری و وابستگی متقابل نظام سیاسی فشرده‌گی بوجود می‌آید. فشرده‌گی، همگونی و درهم تنیدگی را بوجود می‌آورد و در نتیجه یک نوع وابستگی متقابل در سطح جهانی بوجود می‌آید که تحت تأثیر آن آگاهی شکل می‌گیرد. آگاهی از بعد تعلق به جهانی واحد و امر جهانی یعنی جهانی شدن شکل می‌گیرد. رابرتسون پیشروی جهانی شدن را بر اساس تضاد و ستیز می‌داند که منطقی مستقل و محتوم دارد تا به شکل‌گیری فرایند جهانی شدن انجامد. «جهانی شدن عبارت است از: فرایند فشرده‌گی فزاینده زمان و فضا که به واسطه آن مردم دنیا کم و بیش و به صورتی نسبتاً آگاهانه در جامعه جهانی واحد ادغام می‌شوند» به بیان دیگر جهانی شدن معطوف به فرایندی است که در جریان آن فرد و جامعه در گستره‌ای جهانی با یکدیگر پیوند می‌خورند (Giddens, 1999).

رابرتسون از جمله اندیشمندانی است که جهانی شدن را جدا از مدرنیته، نوسازی و پست مدرنیته، اما دارای ارتباط نزدیک با آن‌ها می‌داند و از جمله کسانی است که بر ابعاد فرهنگی جهانی شدن تاکید زیادی می‌کند. وی جهانی شدن را فرایند فشرده‌گی جهان معاصر و تبدیل آن به یک کل واحد می‌داند که در آن، جهان یک نظام فرهنگی/ اجتماعی معرفی می‌شود. وی با تاکید زیاد بر نسبی شدن به عنوان مشخصه جهانی شدن، تاثیر آن را بر فرهنگ‌ها، ارزش‌ها و باورهای جوامع در این جهت می‌داند که دیدگاه‌ها ثبات خود را از دست می‌دهند و

نحوه مشارکت فرد و جمع دستخوش چالش‌های زیادی می‌شود. در نتیجه، هویت و عناصر تشکیل دهنده آن پیچیده تر می‌شود و پارادایم‌های هویتی در ارتباط با عرصه جهانی شکل می‌گیرد.

در دهه‌های پایانی قرن بیستم و از آن جا که کنش‌های فرهنگی، پیامدها و آثاری جهانی به همراه دارند، در مطالعات مربوط به فرایند جهانی شدن، جایگاه فرهنگ اهمیت به سزایی یافته و نظریه‌های مرتبط با آن به عنوان یکی از وجوه منشور جهانی شدن آشکار می‌شود. تاملینسون معتقد است که دنیای مدرن، توسعه شبکه گسترده روابط و تعاملات اجتماعی را نشان می‌دهد که فرهنگ هسته مرکزی آن، و جهانی شدن فرهنگ، سریع‌ترین و گسترده‌ترین بعد آن است (Jones, 2006). جهانی شدن، مفهومی فراگیر است که برای توصیف و درهم تنیدگی و به هم پیوستگی جامعه انسانی در مقیاس جهانی وضع شده است. دیوید هلد، آنتونی مک گرو و بسیاری از نظریه‌پردازان جهانی شدن، بر این واقعیت اتفاق نظر دارند که پدیده مزبور مجموعه‌ای از فرایندهایی است که سبب تغییر در روابط اجتماعی می‌شود (Jones, 2006). جهانی شدن فرهنگ، معطوف به فرایند فرسایش و نفوذپذیری حد و مرزها و همگون تر شدن جهان به دلیل گسترش فرایندها عناصر فرهنگی معین است، که همان فرهنگ متجدد یا تمدن غربی است (Franko Aas, 2007). در این فرایند و نظام معنایی آن در مقیاسی وسیع از فرهنگی به فرهنگ دیگر انتقال می‌یابد که در نتیجه ساختار و آرایش فضای فرهنگی جهان بسیار پیچیده‌تر می‌شود (Ghorbani, 2003). بنابراین با توجه به این نظریات ارائه شده می‌توان دیدگاه مارشال و آنتونی گیدنز را به عنوان چارچوب نظری برگزید. چرا که از نظر این دو، جهانی شدن می‌تواند فرایند جامعه‌پذیری و پذیرش هنجارهای شهروندی و در نتیجه حقوق شهروندی را تحت تأثیر خودش قرار دهد.

روش پژوهش

پژوهش از نظر روش گردآوری داده‌ها توصیفی از نوع زمینه‌یابی و از نظر هدف کاربردی می‌باشد. روش انجام تحقیق نیز بصورت پیمایشی بوده که از این جهت قابلیت تعمیم نتایج وجود دارد. روش تحقیق، بر اساس ماهیت و روش انجام کار و از لحاظ روابط بین متغیرهای مستقل و وابسته از نوع تحقیقات همبستگی است. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته است. جامعه آماری، شهروندان بالای ۲۰ ساله شهر تهران در مناطق ۲۲ گانه می‌باشد. حجم نمونه بر اساس جدول مورگان ۳۸۴ نفر می‌باشد. برای برآورد حجم نمونه از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای استفاده شد. بدین گونه که در مرحله اول و با استفاده از نمونه‌گیری سهمیه‌ای متناسب و با توجه به جمعیت هر منطقه، سهم نمونه آن تعیین شده است. در مرحله دوم از هر منطقه، چند محله با توجه به درجه اهمیت آن‌ها و میزان جمعیت آن‌ها، انتخاب گردیده و سهم نمونه آن‌ها از سهم نمونه کلی منطقه تعیین گردیده است. در نهایت با استفاده از نمونه‌گیری طبقه‌ای و بر اساس مناطق، حجم نمونه به آن اختصاص داده شده است. از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون برای آزمون روابط متغیرها در سطح سنجش فاصله‌ای استفاده شد. همچنین از اعتبار صوری استفاده شده و ابزار اندازه‌گیری از پایایی لازم برخوردار است و پایایی متغیر حقوق شهروندی ۰/۸۷۶ و جهانی شدن ۰/۸۲۳ است.

حقوق شهروندی: شهروندی به معنای مجموعه‌ای از حقوق و وظایف است که دستیابی هر فرد به منابع اجتماعی و اقتصادی را تعیین می‌کند. شهروندی دارای بنیان‌های فرهنگی است و مجموعه‌ای از ارزش‌های اجتماعی مانند مساوات طلب، آزادی، فردگرایی، مردم‌سالاری و مسئولیت‌پذیری مدنی و نظام‌های معنایی ایدئولوژیک معین، مانند لیبرالیسم آن را حمایت می‌کند (فالكس، ۱۳۹۰). شهروندی دربردارنده حقوق و مسئولیت‌های زندگی اجتماعی است. ایده‌ای که هم اعتبار فرد را به رسمیت می‌شناسد و هم بر شرایط اجتماعی که فرد در

آن رفتار می‌کند، باز می‌گردد (Giddens, 1999). شهروندی سطح برقراری ارتباط با نهادهای جامعه و توانایی تحلیل مسایل اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی همراه با مراقبت از محیط زندگی خود می‌باشد.

حقوق شهروندی حقوقی است که گروه‌های مختلف جامعه از آن حمایت می‌کنند و توسط دولت تثبیت و تأیید می‌شوند و دارای ضمانت اجرایی هستند. مارشال بر اساس یک تقسیم بندی حقوق شهروندی را شامل سه گونه حقوق مدنی، حقوق سیاسی و حقوق اجتماعی می‌داند. پس حقوق شهروندی به سه عنصر حقوق مدنی، حقوق سیاسی و حقوق اجتماعی تقسیم می‌شود (De La Paz, 2005).

بعد مدنی حقوق شهروندی: این بعد حقوق‌هایی چون آزادی بیان، آزادی تفکر و دین، حق داشتن مالکیت، انعقاد قرارداد و حق دسترسی به دادگاه را در بر می‌گیرد (Marshall et al., 1994; Shiani, 2003). بعد سیاسی حقوق شهروندی: حقوق شهروندی از نظر مارشال عبارت است از حق مشارکت در روندهای سیاسی. بنابر نظر جانوسکی حقوق سیاسی شهروندان شامل، حقوق شهروندان جهت رای دادن و مشارکت در جریان‌های سیاسی است (غیاثوند، ۱۳۸۳: ۳۷). بعد اجتماعی حقوق شهروندی: «منظور از عنصر اجتماعی، طیف کاملی است از حق برخورداری از حداقل رفاه و امنیت گرفته تا حق سهیم شدن در تمامی میراث اجتماعی و زندگی کردن مطابق با استانداردهای رایج و غالب در جامعه به شیوه موجودی متمدن است و نهادهایی که بیشترین ارتباط را با این عنصر دارند عبارتند از نظام آموزشی و خدمات اجتماعی» (Marshall et al., 1994; Shiani, 2003).

نگرش نسبت به جهانی شدن: جهانی شدن به معنای عام شدن خاص و خاص شدن عام است. به تعبیری جهانی شدن در هم فشرده شدن زمان و مکان و بی اعتباری معنای سنتی مکان و زمان است و گسترش روابط اجتماعی و اقتصادی در سراسر جهان (Giddens, 1999). جهانی شدن ارتباط با دیگر مناطق جهان و آگاهی فزاینده درباره رویدادها و مسائل جهان است. دریافت‌های متفاوتی از جهانی شدن در آراء اندیشمندان از پدیده جهانی شدن وجود دارد. به تاسی نظری از گیدنز، جهانی شدن را همان بسط پروژه مدرنیته و شدت گرفتن آن تلقی می‌کنیم. این فضای نوین شکل‌گیری نظام کنش اجتماعی، همانطور که هال مطرح می‌کند، حد و مرزهای هویتی و عناصر و دقایق هویت بخش را به طرف نسبی شدن، سیال و چند هسته‌ای شدن می‌برد (Hall & Barket, 2004).

جهانی شدن از بعد اجتماعی، هویت سازی یا به عبارت دیگر، انتخاب عناصر هویتی را نیز در حیطه امر فردی با قدرت گزینش بیرون از نگرشها و نظام ارزشی فضای تجربه زیسته محلی قرار می‌دهد. بنابراین ما در شبکه‌ای از ارتباطهای متعدد و به هم وابسته قرار گرفته‌ایم که بی وقفه در بستر فرآیند دائمی تغییر جاری است. جهانی شدن از بعد سیاستی عبارت از کم رنگ شدن مرزهای ملی و فروریختن باورها و تصورات سنتی و کلاسیک از مفاهیم سیاسی نظیر حاکمیت، منافع ملی، امنیت ملی و غیره است (Giddens, 2004). عرصه عمومی در مقابل عرصه آمریت قرار می‌گیرد. گفتگو ابزار و عامل جهانی شدن تلقی می‌شود گستره تأثیرپذیری شهروندان از مرزهای ملی بسیار فراتر می‌رود و دولت‌ها نمی‌توانند بدون هماهنگی با نظام بین‌المللی، به خواست‌های شهروندان خود پاسخ دهند. همچنین تشدید فرایند جهانی شدن، کارایی و تأثیر ابزارهای سنتی سیاست (به ویژه نیروی نظامی) را در اعمال نفوذ کاهش می‌دهد و توسل به راه‌ها و ابزارهای دیگر از جمله اقتصادی و کنش جمعی را گریز ناپذیر می‌کند و به این ترتیب توان و قابلیت دولت برای کنترل سرنوشت خود کاهش می‌یابد (Akhavan, 2002). جهانی شدن به ویژه در عرصه اقتصادی باعث مدیریت بهتر منابع محدود زمین می‌گردد و بسیار سودمند است.

رابرتسون جهانی شدن از بعد فرهنگی، را احساس یکی شدن تعریف می‌کند. احساس یکی شدن طریق دیگری است برای بیان این مطلب که جامعه بشری در حال هویت‌سازی نوینی است. اگر هویت‌سازی نوینی انجام می‌گیرد، اجباراً هویت‌ها و فرهنگ‌های پیشین مورد تهدید قرار گرفته‌اند. در عصر جهانی شدن یک واگرایی فرهنگ در سطح ملی و یک همگرایی فرهنگ در سطح کلان و جهانی در حال شکل‌گیری است. جوهره اصلی تمدن و فرهنگ در عصر جهانی شدن ترکیبی است از تکنولوژی نظام‌های ارتباطی جهانی، همراه با تولید، انتقال

و پردازش اطلاعات (Akhavan Zanjani, 2002). برای سنجش جهانی شدن، ابعاد سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی آن در نظر گرفته شد.

یافته‌ها

مطابق با یافته‌های پژوهش میانگین حقوق شهروندی در بین افراد نسبتاً بالا بوده و میانگین آن برابر با ۳/۱۴ است. افراد بر اساس طیف لیکرت پنج گزینه‌ای از خیلی کم تا خیلی زیاد به آن پاسخ داده‌اند. در مجموع حدود ۳۶/۶ درصد میزان حقوق شهروندی‌شان را در حد پایین می‌دانند. حدود ۲۶/۱ درصد در حد متوسط و حدود ۳۷/۳ درصد نیز میزان حقوق شهروندی را در حد بالا می‌دانند. همانطور که **جدول ۱** نشان می‌دهد با توجه به شاخص به دست آمده و همچنین ابعاد شاخص می‌توان گفت پاسخگویان مورد مطالعه دارای حقوق شهروندی متوسط روبه بالایی هستند.

جدول ۱

توزیع پاسخگویان بر حسب حقوق شهروندی

میزان	حقوق شهروندی		حقوق اجتماعی		حقوق سیاسی		حقوق مدنی	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
خیلی کم	۱۷,۹	۶۸	۱۲,۲	۴۷	۱۹	۷۳	۱۷,۲	۶۶
کم	۱۸,۷	۷۲	۱۹,۸	۷۶	۲۵	۹۶	۲۱,۴	۸۲
متوسط	۲۶,۱	۱۰۲	۳۰,۱	۱۱۶	۳۲,۳	۱۲۴	۲۸,۱	۱۰۸
زیاد	۱۶,۸	۶۴	۲۰,۴	۷۸	۱۴,۳	۵۵	۱۹	۷۳
خیلی زیاد	۲۰,۵	۷۸	۱۷,۵	۶۷	۹,۴	۳۶	۱۴,۳	۵۵
میانگین از ۵	۳/۱۴		۳/۱۹		۳/۰۶		۳/۱۱	
جمع	۱۰۰	۳۸۴	۱۰۰	۳۸۴	۱۰۰	۳۸۴	۱۰۰	۳۸۴

در **جدول ۲** توزیع پاسخگویان بر حسب میزان جهانی شدن و ابعاد آن بررسی شد. حدود ۲۸/۱ درصد میزان جهانی شدن در حد پایین است. حدود ۲۸/۹ درصد در حد متوسط و حدود ۴۴/۹ درصد نیز میزان جهانی شدن در حد بالا است. میانگین جهانی شدن متوسط رو به بالا است.

جدول ۲

توزیع پاسخگویان بر حسب میزان جهانی شدن و ابعاد آن

جهانی شدن و ابعاد آن	خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
بعد اجتماعی	۱۴,۳	۵۵	۱۹,۳	۷۴	۱۲,۰	۴۰	۳۱,۳	۹۵	۲۴,۷	۹۰
بعد سیاسی	۱۹,۵	۷۵	۲۶,۰	۱۰۰	۱۲,۷	۴۰	۳۳,۱	۹۵	۱۶,۴	۶۳
بعد اقتصادی	۲۲,۱	۸۵	۲۴,۷	۹۵	۱۲,۵	۴۰	۳۲,۶	۹۵	۱۴,۶	۵۶
بعد فرهنگی	۲۴,۵	۹۴	۲۳,۴	۹۰	۱۲,۰	۴۰	۳۱,۳	۹۵	۱۳,۰	۵۰
جهانی شدن	۲۰,۸	۸۰	۲۲,۱	۸۵	۱۱,۱	۴۰	۲۸,۹	۹۵	۱۹,۵	۷۵

از آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها استفاده شد. در متغیر وابسته حقوق شهروندی مقدار آزمون برابر با $1/202$ و سطح معناداری آن $0/111$ است. در آزمون کولموگوروف اسمیرنوف سطح معنی داری برای متغیر میزان جهانی شدن بیشتر از $0/05$ بوده است. بنابراین نرمال بودن آن‌ها از لحاظ این آزمون تایید می‌شود.

جدول ۳

نتایج حاصل از آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف متغیرها

متغیر	مقدار آماره	سطح معناداری
حقوق شهروندی	$1/202$	$0/111$
جهانی شدن	$1/096$	$0/181$

در آمار استنباطی به بررسی رابطه بین متغیرها پرداخته شد. فرضیه اول و اصلی این است که بین جهانی شدن و حقوق شهروندی رابطه معناداری وجود دارد. با توجه به سطح سنجش و آزمون نرمال بودن داده‌ها در متغیرهای جهانی شدن و حقوق شهروندی، برای بررسی رابطه متغیرها از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که ضریب همبستگی پیرسون بین میزان جهانی شدن و حقوق شهروندی برابر با $0/442$ و سطح معناداری آن صفر است. یعنی بین دو متغیر همبستگی و رابطه مثبت و مستقیم معناداری وجود دارد. یعنی هر چه میزان جهانی شدن بیشتر شود، میزان حقوق شهروندی افزایش می‌یابد و هر چه جهانی شدن کمتر شود، میزان حقوق شهروندی کاهش می‌یابد.

جدول ۴

ضریب همبستگی پیرسون بین میزان جهانی شدن و حقوق شهروندی

متغیر وابسته	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری	نتیجه
حقوق شهروندی	$0/442$	$0/000$	همبستگی مثبت و معنادار
حقوق سیاسی	$0/363$	$0/000$	همبستگی مثبت و معنادار
حقوق اجتماعی	$0/465$	$0/000$	همبستگی مثبت و معنادار
حقوق مدنی	$0/350$	$0/000$	همبستگی مثبت و معنادار

ابعاد و مولفه‌های جهانی شدن با حقوق شهروندی نیز رابطه مثبت و معناداری را نشان می‌دهد. در صورتی میزان جهانی شدن در جامعه بالا باشد، ابعاد حقوق شهروندی نیز رو به افزایش خواهد بود. مولفه حقوق اجتماعی با همبستگی $0/465$ و حقوق مدنی با همبستگی $0/350$ به ترتیب بیشترین و کمترین همبستگی را با جهانی شدن داشته‌اند.

جدول ۵

ضریب همبستگی پیرسون بین ابعاد جهانی شدن با حقوق شهروندی

ابعاد جهانی شدن	ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری	نتیجه
بعد اجتماعی	۰/۳۷۸	۰/۰۰۰	تأیید فرضیه
بعد سیاسی	۰/۲۶۰	۰/۰۰۰	تأیید فرضیه
بعد اقتصادی	۰/۲۳۸	۰/۰۰۰	تأیید فرضیه
بعد فرهنگی	۰/۲۴۳	۰/۰۰۰	تأیید فرضیه

در فرضیه‌های بعدی به بررسی رابطه بین ابعاد و مولفه‌های جهانی شدن با حقوق شهروندی پرداخته شد. یافته‌ها نشان می‌دهد که ضریب همبستگی پیرسون بین بعد اجتماعی جهانی شدن با حقوق شهروندی برابر با ۰/۳۷۸ و سطح معناداری آن صفر است. بین بعد اجتماعی جهانی شدن با حقوق شهروندی رابطه مثبت و مستقیم موجود می‌باشد. بدین صورت که هر چه میزان بعد اجتماعی جهانی شدن بیشتر شود، میزان حقوق شهروندی افزایش می‌یابد و هر چه میزان بعد اجتماعی جهانی شدن کمتر شود، میزان حقوق شهروندی کاهش می‌یابد. قابل ذکر است که حقوق شهروندی با سایر ابعاد جهانی شدن هم رابطه مثبت و معناداری را نشان می‌دهد. در صورتی ابعاد جهانی شدن مانند بعد سیاسی، بعد اقتصادی و بعد فرهنگی در جامعه بالا باشد، حقوق شهروندی نیز رو به افزایش خواهد بود. مولفه بعد اجتماعی با ضریب ۰/۳۷۸ و مولفه بعد اقتصادی با ضریب ۰/۲۳۸ به ترتیب بیشترین و کمترین همبستگی را با حقوق شهروندی داشته‌اند.

جدول ۶

مقادیر ضرایب رگرسیونی میزان حقوق شهروندی

متغیرها	b	St d. Error	Bet a	T	Si g	Tol erance	VI F
مقدار ثابت	۲/۵۲۲	۱/۱۳۲		۸/۳۴۶	۰/۰۰۰		
جهانی شدن	۰/۱۶۴	۰/۰۷۹	۰/۴۴۲	۶/۳۶۲	۰/۰۰۰	۰/۷۹۵	۱/۳۲۶
R	R ²	St d. Error	Dur bi n-Wåt son		Si g	F	
۰/۴۴۲	۰/۱۹۵	۲/۰۱	۱/۸۹		۰/۰۰۰	۱۲/۱۵	

برای بررسی و آزمون فرضیات تحقیق علاوه بر ضرایب همبستگی از تحلیل رگرسیون چندمتغیره استفاده شد. پیش فرض‌های مهم تحلیل رگرسیون مانند عدم وجود رابطه هم خطی بالا بین متغیرهای مستقل و مستقل بودن خطاها از یکدیگر با استفاده شاخص‌های میزان تولرانس، درجه اغماض و آزمون دوربین- واتسون مورد بررسی قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد که می‌توان از تحلیل رگرسیون چندمتغیره برای بررسی رابطه بین جهانی شدن با حقوق شهروندی استفاده نمود. مقدار ضریب همبستگی چندگانه برابر با ۰/۴۴۲ است که نشان‌دهنده ضریب همبستگی پایینی است. ضریب تعیین برابر ۰/۱۹۵ است که نشان می‌دهد جهانی شدن، حدود ۱۹/۵ درصد از واریانس و تغییرات متغیر وابسته حقوق شهروندی را تبیین می‌کنند. مقادیر ضرایب رگرسیونی نشان می‌دهد که جهانی شدن در سطح بیش از ۹۹ درصد معنادار است. به ازای هر واحد تغییر در میزان جهانی شدن، حدود ۰/۳۳۹ واحد در میزان حقوق شهروندی تغییر به وجود می‌آید. بنابراین برای افزایش در میزان حقوق شهروندی بایستی به جهانی شدن و ابعاد آن خصوصاً بعد اجتماعی جهانی شدن توجه شایانی نمود.

نتیجه‌گیری

رابطه بین جهانی شدن و آگاهی از حقوق شهروندی مورد بررسی قرار گرفت. فرض اصلی این بود که به نظر می‌رسد که بین نگرش به جهانی شدن و آگاهی از حقوق شهروندی رابطه معناداری وجود دارد. یافته‌ها نشان داد که میانگین حقوق شهروندی در بین افراد نسبتاً بالا بوده و میانگین آن برابر با ۳/۱۴ است. یافته‌های تحلیلی بیان می‌کند که سطح معنی‌داری برابر صفر و میزان همبستگی پیرسون ۰/۴۴۲ که نشان از معنی‌داری رابطه نگرش به جهانی شدن و آگاهی از حقوق شهروندی می‌باشد. همچنین نگرش به جهانی شدن از چهار بعد سنجیده شده که با توجه به نتیجه آزمون این ابعاد یعنی جهانی شدن اجتماعی، جهانی شدن سیاسی، جهانی شدن اقتصادی و جهانی شدن فرهنگی و آگاهی از حقوق شهروندی رابطه معناداری وجود دارد. نتایج به دست آمده با یافته‌های پیشین (Alem Tabrizi et al., 2021; Jafari & Manouchehri, 2014; Qureshi et al., 2023; Seifi Atashgah, 2018; Tayefe Parchlo et al., 2023; Turkman, 2018) هم‌هنگ و هم‌سو است. همانطور که مارشال بیان می‌کند همه افراد جامعه دارای حقوق و وظایفی هستند که مهمترین این حقوق و وظایف شامل حقوق مدنی، حقوق سیاسی و حقوق اجتماعی می‌باشند. فاکس ارتقای شهروندی را مستلزم رسمیت بخردن به حقوق و مسئولیت‌های شهروندان فعال و جامعه سیاسی نسبت به یکدیگر می‌داند.

جهانی شدن روابط اجتماعی در چند دهه اخیر در ایران نشان می‌دهد که افراد، آگاهی فزاینده‌ای نسبت به رخدادها و جریان‌های زندگی اقصی نقاط جهان پیدا کرده‌اند. افزایش آگاهی منجر به افزایش سطح توقعات و انتظارات آن‌ها شده است. جهانی شدن روابط اجتماعی و استفاده روزافزون از برخی رسانه‌های نوظهور که خاصیت شبکه‌ای داشته است، سطح توقعات گروه‌های اجتماعی از زندگی بویژه زندگی شهری را بیش از پیش افزایش داده است و بر این اساس، توقعات اجتماعی در کنار توجه به کیفیت زندگی - و نه الزاماً تلاش برای دستیابی به ارزش‌ها و نیازهای مادی - بر اثر همین تجربه بالا رفته است (Giddens, 2005). با جهانی شدن، نگرش ارزش‌ها، سنت‌ها و هنجارهای پایدار متعلق به یک یا چند فرهنگ رفته رفته به صورت شبکه واحدی از روابط اجتماعی در می‌آید، و در نتیجه، روابط اجتماعی که در گذشته به زمان و مکان خاصی مربوط می‌شد، با گذشتن از مرزها و محدودیت‌ها، ابعاد تازه‌تری پیدا می‌کند. فرهنگ جهانی که در این فضا متبلور می‌شود، فرهنگی متمایز از فرهنگ‌های خاص است که به هویت تاریخی تعلق ندارد و فرهنگی التقاطی، عام و بی‌زمان است. در واقع، جهانی شدن فرهنگ، موجب ظهور تغییرات بنیادین در نظام فرهنگی و روابط اجتماعی می‌شود (Owen, 2007). جهانی شدن در ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بر آگاهی شهروندی تاثیر می‌گذارد.

مرور تحقیقات و مبانی نظری تحقیق و نتایج تحقیق حاضر بیانگر آن است که عوامل زیادی بر آگاهی از حقوق شهروندی در بین شهروندان تهرانی تاثیر می‌گذارد؛ لذا آگاهی از حقوق شهروندی بخشی از زندگی و جزیی لاینفک از زندگی شده است. با جهانی شدن و رشد سریع فناوری شیوه زندگی و نگرش انسانها تغییر داده است و همچنین به صورت مجازی در شبکه‌های اجتماعی که با در اختیار قرار دادن امکانات متنوع به کاربران، گفتگو، طرح اندیشه‌ها و تجارب و سایر مزایای می‌تواند، به آنان کمک کند تا سطح آگاهی شان را از حقوق شهروندی بیشتر کند.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازن اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازن و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

شفافیت داده‌ها

داده‌ها و مآخذ پژوهش حاضر در صورت درخواست از نویسنده مسئول و ضمن رعایت اصول کپی رایت ارسال خواهد شد.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

References

- Ahmadi, Y., & Alipour, P. (2018). Examining socio-cultural factors and civic culture (Case study: Citizens of Sanandaj). *Social-Cultural Strategy*, 26, 227-252. https://rahbordfarhangi.csr.ir/article_125971.html
- Akhavan Zanjani, D. (2002). *Globalization and foreign policy*. Institute for Political and International Studies.
- Alem Tabrizi, A., Alem Tabrizi, A., Taleghani, M., Nilipour Tabatabaei, S. A., & Hassanpour, M. (2021). The concept of citizenship behavior in the process of globalization. *International Relations Research*, 11(2), 269-290. https://www.iisajournals.ir/article_142392.html
- Ameli, S. R. (2001). Interaction of globalization, citizenship, and religion. *Social Science Journal*, 9(18), 167-200.
- Bahrami, V., Niazi, M., & Sohrabzadeh, M. (2019). Examining the level of awareness of citizenship rights and its related factors (Case study: Citizens of Lorestan Province). *Planning for Welfare and Social Development*, 10(38), 35-74. https://qjssd.atu.ac.ir/article_10343.html
- Brown, A., & Kristiansen, A. (2009). *Urban Politics & the right to the city: rights, responsibilities and citizenship*. Habitat, UNESCO. <https://www.academia.edu/download/107635161/download.pdf>
- Burbach, R. (2009). *Globalization and its discontents: The rise of postmodern socialism*. Pluto. <https://cir.nii.ac.jp/crid/1130282273267744256>
- Coffe, H., & Van der Lippe, T. (2009). *Citizenship norms in Eastern Europe*. Springer. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11205-009-9488-8>
- De La Paz, G. (2005). *Citizenship Identity and Social Inequality*. <http://www.civnet.org/pdfs/delaPazGabriel.pdf>
- Ezmerli, S. (2010). Social capital and norms of citizenship: an ambiguous relationship? *American Behavioural Scientist*, 53(657). <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0002764209350829>
- Franko Aas, K. (2007). *Globalization and Crime*. SAGE Publications Ltd.
- Ghorbani-Sheikhnechin, A. (2003). Global system, globalization of culture. *Political-Economic Information*(189-190), 172-177.
- Giddens, A. (1999). *Politics, Sociology, and Social Theory*. Ney Publishing.
- Giddens, A. (2004). *Selected works*. Ghoghnoos Publishing.
- Giddens, A. (2005). *The Third Way and its Critics*. Hamshahri Publishing.
- Hall, S., & Barket, B. (2004). *Local and global: Globalization and ethnicity*. Arghanoon Quarterly.
- Held, D., McGrew, A., & Karbasian, M. (2009). *Theories of globalization*. Cheshmeh Publishing.
- Jafari, F., & Manouchehri, A. (2014). The impact of globalization on citizenship rights in Iran. *Theoretical Politics Research*, 16(9), 1-10. <https://political.ihss.ac.ir/Article/11861>
- Jones, A. (2006). *Dictionary of Globalization (Definition of Globalization)*. Polity Press. [https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=Ah5b9BN_51IC&oi=fnd&pg=PP5&dq=33.%09Jones%D8%8C+Andrew+\(2006\).+Dictionary+of+Globalization+\(Definition+of+Globalization\)%D8%8C+Cambridge:+Polity+Press.+&ots=Nx7jV5Nxch&sig=x9R3g2WobXQOUd8_9erVmXFRZNI](https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=Ah5b9BN_51IC&oi=fnd&pg=PP5&dq=33.%09Jones%D8%8C+Andrew+(2006).+Dictionary+of+Globalization+(Definition+of+Globalization)%D8%8C+Cambridge:+Polity+Press.+&ots=Nx7jV5Nxch&sig=x9R3g2WobXQOUd8_9erVmXFRZNI)

